821.163.3-31.09
стручен труд

ПОВЕЌЕДИМЕНЗИОНАЛНОСТА НА МАКЕДОНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО *ЛЕГИОНИТЕ НА СВЕТИ АДОФОНИС* НА СЛАВКО ЈАНЕВСКИ

Николинка Нолевска

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ Скопје
магистранд на интердисциплинарните културолошки студии
во книжевноста при Институт за македонска литература

клучни зборови: македонски идентитет, повеќедимензионален идентитет, хипертекст, абјект, абјектност, вампир, вампиризам, Балкан, балканизација, репрезентативност, смрт, кадавер, инверзна колонизација, хибридизација, егзил, палимпсестност, писмо, пејзаж, патопис, фантастика, Трансилванија, номадизам, метафора
key words: Macedonian identity, hypertext, abject, abjection, vampire, vampirism, Balkan, representation, death, cadaver, inverse colonization, hybridization, egzil, palimpsest, writing, landscape, travelogue, fiction, Transylvania, nomadism, metaphor

No Beast is there without glimmer of infinity,
No eye so vile nor abject that brushes not
Against lightning from on high, now tender, now fierce.
--Victor Hugo, La Légende des siècles
(Нема Звер без светлинка на вечноста,
Ниту око толку грешно ниту бедник толку нечист
Против светлината небесна, еднаш нежна, еднаш сурова.)
Victor Hugo, La Légende des siècles

Специфичноста на балканскиот идентитет, и во негови рамки посебно, на македонскиот идентитет, подразбира вечна потрага по себеси. Повеќеслојноста на македонскиот идентитет извира не само од материјалните артефакти што постојано се разоткриваат, туку и од духовната, од трансцедентната, од непомирливата и тврдокорна суштина на битствувањето на македонскиот човек. Континуираната растргнатост помеѓу себеси и Другиот ги поттикнува на акција оние сфери од човековото опстојување кои имаат лабави врски со реалноста, а воскреснуваат напластените и потиснати митолошки и имагинарни конструкции. Така и митолошката претстава за вампирот стана можност преку неговата содржина да се излее македонската приказна на еден поинаков начин.

Поривот да се претстави сето она што скриено и подзаборавено лежи во многу катчиња од македонската слика за себеси и за светот, катарзично ја искористува недефинираната кондиција на една митолошка претстава каква што е вампирот. Следејќи ја повеќедимензионалната македонска фреска за опстојувањето, така како што ја 'живописува' Јаневски, вампирот ќе биде жигосан како суштество кое, под влијание на околностите, е во постојана потрага по сопствениот идентитет, а тоа е алузија на актуелната македонска состојба. На работ помеѓу вистината и измамата, помеѓу желбата и самоодрекувањето, помеѓу агресивноста и воздржаноста, помеѓу човечкото и демонското. Според Ана Радин, вампирот е митски еквивалент на крвожедните демони на смртта, но во македонскиот контекст на идентитетската приказна, вампирот се самомодифицира приближувајќи се повеќе кон луѓето отколку кон демоните, кои се пострашни, поапокалиптични, подеструктивни од еден вампир, кој се обидува жедта да ја угасне во животворната течност на животните и така се приближува кон човекот, зашто и тој некогаш бил човек. Токму во оваа поента на приближување, на желбата за коегзистирање, лежи можноста да се компарира македонскиот идентитет и книжевниот лик на вампирот.

Борчило, книжевниот лик на Јаневски во „Легионите на свети Адофонис", се надминува себеси, пронаоѓајќи алтернативни начини на опстојување, само да не им наштети на луѓето околу себе, истовремено обидувајќи се да им помогне. Но, најчесто е осуден да sирка низ пукнатините на својата Тврдина не можејќи да им укаже на луѓето на нивните заблуди, зашто тие не го прифаќаат таков каков што е, инаков, од инаков вид, поинаков од нив, различен, ослободен од заканата на смртта, но и осуден на вечно проклетство заради таквиот вид на ослободување – неможноста да се умре, изгонет од Заедницата, надвор од поредокот, закана за привидно воспоставениот Космос, за човековиот конвенционален систем. Не е ли тоа актуелната состојба во која со векови егзистира македонскиот идентитет: осамен, без поддржувачи од другата страна, изгонет од Заедницата на која природно ѝ припаѓа, напаѓан, понижуван, анатемисан заради инаквоста, заради тврдокорноста, но и самиот горделив, непокорлив, непомирлив, па и скептичен за она што понекогаш му се нуди, најчесто затворен во својата Тврдина на минатото, на традицијата, на историјата? Но и она што македонскиот идентитет го влече на својот грб е проклетството да се биде однапред предодреден на влијанијата на имагото создадено од позиција на моќ, од Другиот, кое тежнее кон одржување на опозицијата цивилизиран/ варварин.

Македонскиот идентитет е на највисокото скалило во процесот наречен балканизација. Македонскиот идентитет, за разлика од другите соседни балкански идентитети, подложи на еден континуиран процес на празнење на емоциите, и понекогаш дури прераснува во погодна замена за она што за Запад некогаш значеше ориентализмот. Затоа книжевниот лик на вампирот, така како што го конструира Јаневски, алудира на еден необичен начин на презентирање токму на македонскиот идентитет, во кој денес е актуелна апсорпцијата на бројни екстернализирани политички, идеолошки и културни фрустрации кои потекнуваат од тензиите и од противречностите својствени и за регионите и за општествата во и вон Балканот. Или како што вели Марија Тодорова, „балканизмот стана згодна замена за емоционалното празнење ... бидејќи го ослободи Западот од обвинението за расизам, колонијализам, евроцентризам и христијанска нетрпеливост кон исламот" (Тодорова. 2001). Не

првпат, се повторуваат стигматизациите на балканскиот, и во неговата срцевина – на македонскиот идентитет, дека токму во него се проектира „презреното алтер-его на Европа“, во кое се скриени империјалните табуа и стравувања. Или со јазикот на психологијата, во македонскиот идентитет, поради континуираната растргнатост, испливува на површина „колективната сенка“, како инкопатибилен, инфериорен, непризнат, туѓ идентитет. Таквиот идентитет буди мачнина и анимозитет, кои се главни признаци на Борчиловиот, и преку него и на македонскиот идентитет. Со таквата јасна нагласеност на високиот степен на балканизација на македонскиот идентитет, во западниот ракурс на гледање тој сè повеќе ги добива атрибутите „...„валканост, калливост, нестабилност, непредвидливост“ – атрибути својствени и за објаснувањето на архетипот на вампирот“ (Мојсиева-Гушева. 2010:150).

Весна Голдсворти директно ги посочува вампирите како балканска опасност, зашто тие се парадигма за инверзната колонизација со која неповратно се инфицира Западот (според Голдсворти.2005). Во архетипот на вампирот, како и во сите архетипови, е втемелен човековиот нагон и стремежот кон слободата, поврзувањето на природата и духот. Затоа тие во себе носат симболички потенцијал којшто Јаневски креативно го канализирал и специфично го вообличил во ликот на Борчило, така што на еден питорескен начин ја сублимирал повеќедимензионалноста на македонскиот идентитет. Борчило е метафора за отфрленоста на македонската спацијалност од природната европска хомогеност. И таа отфрленост, всушност е продукција на наметната културна конвенција, во која доминира стереотипизираниот модел за опозицијата добро/зло. Така како и балканизираниот македонски идентитет, и идентитет на вампирот, се третира како неадекватен за европеизирање, за канализирање во еден „високоцивилизиран“ модел затоа што е чуден, со чудни древни обичаи, непредвидлив, неодговорен во однесувањето, подложен на делување под налет на нагоните, значи нерационален, нестандардизиран, со значителна доза на опскурност (според Мојсиева-Гушева.2010)[1].

Но, карактеристична е една особина на вампирот и како митолошки и како книжевен лик, а тоа е неговата способност за трансформација, за прилагодување кон новосоздадените општествени и социјални форми, и со таа способност за преминување од една состојба во друга, без да се изгубат конститутивните карактеристики, онтолошките одлики на вампиристичкиот лик, на неговото вековно опстојување, вампирот со содржината и со енергијата сконцентрирани во контурите кои му ги дала човечката имагинативност, неминовно потсетува на компонентната конституција токму на македонскиот колективен идентитет, којшто така успешно го избегнува (само)уништувањето. Амблематските одредници на вампирот, како што се топосот и времето на појавување на вампирите асоцираат на константната балканска и македонска позиција на раскрсница меѓу источната и западната цивилизација, со сите тешкотии и несигурности кои со себе ги носи транзицијата од една во друга сфера (според Мојсиева-Гушева.2010:154). Затоа егзистенцијата на вампирот е запечатена со нагонот да се преживее во најсоодветниот облик, да се биде по-

[1] Според Ана Радин, во митскиот свет, ваквите натприродни суштества, каков што е вампирот, претставуваат персонален одраз на вообичаените форми на животот, и тоа посебно на оние кои носеле мистериозен предзнак, иако нивната присутност била евидентна во човековата секојдневност (Радин. 1996: 17).

моќен од другиот, зашто од тоа зависи опстојувањето, макар и во анатемисаната жед за крв која полека добива метафоричен облик и се преобразува во жед за моќ, жед за акумулирање на енергија како гаранција за надмоќност во вид на капитал, во вид на придобивање на ресурси и на човечки потенцијал. Затоа митот за вампирот послужил во дискурсот на Славко Јаневски, но и во делата на другите балкански современи автори, да се проектира еден нов агол на гледање на светот и времето како повеќеслојни димензии, во кои се влегува само преку халуцинацијата и лудилото, само преку поттикнување на имагинацијата и сместување на свеста во сферите на трансцедентноста, а со повторното циклично враќање во реалноста да се реализира миметичкиот дел од македонската приказна за идентитетот, така што истата одново и одново се сместува во историскиот контекст, воспоставувајќи врски со заедницата кон која јунакот припаѓа.

Затоа Јаневски за да конструира лик кој во себе би сублимирал еден таков специфичен идентитет, каков што е македонскиот, едноставно морал да се потпре и врз митолошкиот лик за вампирот заради неговата способност постојано да продуцира слики од своето минато (процес кој трае бесконечно, заради неможноста вампирот да умре), но исто така, морал да се послужи и со специфичната постапка на хипертекстуалноста, зашто „ликот на вампирот одговара на духовен вампир (кој се бори со релативната лажна доследност на хиперрационалното мислење), кој на крајот ќе се уништи самиот себеси“ (Мојсиева-Гушева. 2010:156).

Затоа вечната приказна за вампирот започнува од македонското тло и ги отсликува духовните осцилации на македонскиот колективен идентитет. За таковото потекло не случајно сведочат безброј современи истражувачи како што се Александар Брикнер и Казимир Мошињски, кои децидно прецизираат дека класичниот облик и поим за вампирот се проширил низ Европа токму од Македонија (Brükner, 1985:283; Moszynski, 1967: 658-659). На ваквите тврдења, преку анализи на паганските ритуали, антрополошките истражувања, обичаите на древните народи кои живееле на просторот на предхристијанска Македонија, им се придружуваат и други бројни балкански истражувачи како што се Тихомир Ѓорѓевиќ, Веселин Чајкановиќ, Слободан Зечевиќ[2]. Со специфичниот приод на Јаневски кон македонскиот идентитет, во „Легионите на свети Адофонис“, тој се придружува кон хипотезите за македонското потекло на суштеството наречено вампир[3].

[2] Овие проучувачи нишките на митолошката приказна за вампирот ги откриваат во бројни средовековни ракописи, пишувани со глаголско писмо како што е Ракописот од 15 век, од Сенската бискупија до босанската граница, што претставува заклетви од вампири-волци; верувањата во вампири во Несторовата хроника од 11 век (Токарев, 1957), законите во Душановиот законик, и сл. (според Мојсиева- Гушева. 2010: 150).

[3] Еве како Јаневски го ситуира во тој необичен балкански хронотоп, својот јунак од романот „Легионите на свети Адофонис“, Борчило – *черниот воскресеник*, „Инаку бил роден во VII век и се сметал за вампир, го преживеал VIII век и ги опишувал настаните во Кукулино од почетокот на XIV век. Костурот му е најден во старата Јустинијанова тврдина на тоа село, како што се споменува во некои записи од тоа време. Вампир? Се смета дека тој збор бил непознат тогаш. Сепак, некој руски калуѓер во тој век, или малку пред тоа, се нарекол Упирлиј (Упир – име во некои наши наречја за вампир)...“ (С. Јаневски, Деветте Керубинови векови. 1986: 254).

Се надовржуваме на тврдењата на Шаровиќ која вели, „појавата на вампирот е метафорична и како таква е невозможно да се уништи бидејќи доаѓа од нас самите“ (Шаровиќ, 2008:243-244). Или корените на вампиризмот, длабоко враснале во супстанцијалноста на македонскиот идентитет[4].

Затоа во книжевниот свет на Јаневски, само еден вампир може да биде сведок, да биде медиум преку кој ќе „преживеат“ метафоричните слики на историските настани. Така, сега, експлоатирајќи ја митолошката предлошка на книжевниот лик, се докоснува вечното суштествување вткаено во создавањето на зборот, во зборот како предпочеток, како поттик за креација. Затоа што, во коренот на митската приказна опстојува зборот, писмото, текстот. Митската матрица недвосмислено сврзана со вечноста, со бесконечноста на опстојувањето, ја поставува вечната опозиција помеѓу животот и смртта. Притоа, метафоризацијата на мотивот не подразбира промена на надворешен план, туку „...се менува само неговата внатрешна форма, како последица од промената на структурните, семантичките и на семиотичките релации што тој (се мисли на метафоричниот знак) ги воспоставува во новиот контекст“ (Ќулавкова (ур.), 2007:318).

Откако се појавил, вампиризмот потоа се шири кон Западот, кон префинетата, бледолика дама, најпрво, дебитирајќи во нејзиниот центар – Лондон. И токму тука допираме до прашањата од една поширока, актуелна, културолошки определена теорија за постколонијалната критика, во контекст на која актуелни се многубројни дебати за *инверзната стратегија спрема субверзијата*, и во тој контекст употреба на терминот *хибридизација,* односно создавање на синкретички културен производ како резултат од бинаризацијата и опозитната поставеност на Ориентот и Оксидентот уште од 19 век. Затоа и вампирот како метафора никнал на самата граница помеѓу два поларизирани света, цивилизации или култури – најверојатно, на Балканот, во Македонија[5].

---

[4] Или уште повеќе како што изјавува една современа американска теоретичарка, Нина Ауербах: „*Нашите вампири, тоа сме самите ние*“ претставувајќи го стравот како секогаш присутна културолошка и индивидуална презентност (сегашност), нерационална, објаснива само преку Рузвелтовската изрека: „Единствениот страв од кој треба да се плашиме е стравот во самите нас“ “ (Auerbach.1995).

[5] Феноменот на *инверзната колонизација*, всушност претставува дестабилизација на колонијалната парадигма. Поставувањето на бинарни опозиции овозможува спротивставените групи да ги откриваат своите идентитети како конструкции од своето суштествување, како компилации на улоги предодредени за нив од нивните господари. Но, токму инверзноста во теоријата на постколонијалната критика ги поставува прашањата зошто секогаш светот околу нас мора да го опсервираме преку систем на поларизирана перцепција еднаш засекогаш даден и што ќе се случи ако однапред предодредените улоги первертираат. Ако постколонијалната критика и деконструктивизмот се заложија за надминување на опозитноста, бинаризмот и поларизацијата, и тежнеат кон *„хибридизација*“ тогаш инверзноста повторно ги поставува бинарните опозиции. На тој начин со постојано паралелно сменување на поставките се остварува цикличноста при практикувањето на, нам ни се чини, различните пристапи во согледувањето на соодветниот контекст. Во овој контекст, врз основа на теоретизирањата во постколонијалната критика може да се разгледува и прашањето за *мимикријата,* кое успешно се вклопува во мотивското експлоатирање на митемата за вампирот и нејзината амбивалентност, затоа што, всушност, и самата мимикрија подразбира амбиваленција. Аналогијата на мотивот за вампирот и колонијалниот дискурс на мимикријата се сконцентрирани во интердикторниот стремеж кој, можеби, не подразбира постоење на одреден објект, но подразбира утврдена стратегија кон разни објекти и таквата состојба се определува како *метонимија на презентноста*.[5] Метонимија[5] на презентноста е и секој

Иманентен е фактот дека во европската литература ликот на вампирот влегува најпрвин како книжевен лик. Но, во книжевна смисла, ликот на вампирот, според митолошката есенцијалност, во себе ја инкорпорира хипертекстуалноста. Тоа значи можност да се конструираат различни светови, да се долови далечно минато, зашто само писмото, зборот, текстот, и тоа плурифициран, преработен, умножен, мултициплиран, може тоа да го стори. А токму преку вампирот како главен книжевен лик, можат да се инкорпорираат преку еден медиум, да се сублимираат и да се презентираат пластовите на минатите времиња и настани претворајќи го „приватниот“ микрокосмос во бескраен Универзум. Но, и визионерски да се претположат идните настани, зашто во наративот на Јаневски, чекор понатаму претставува и средбата со една невообичаена усилба, вампирот да се претстави во поинакво светло, во улога на претскажувач, на јасновидец и секогаш да има улога на јунак, кој не по своја вина, не од своја желба станал вампир, туку е претставен како жртва и со тоа придобива признаци на ˆсимпатичен‘ лик. Всушност, би можело ли некое друго суштество да се истопори и да им противречи, да ги „надживува“ „балканските ветришта“, освен вампирот? Ликот – вампир кај Јаневски, можеби, претставува единствен пример во македонската проза, но и пошироко на Балканот, за обидот да се изврши деконструкција или реконструкција на една длабоко втисната митска претстава, која во одредени моменти ги неутрализира демонолошките карактеристики ставајќи се на страната на човечкиот вид[6].

Служејќи се со магијата на зборот и со необичната митолошка матрица за вампирот и за неговата појава, Јаневски, преку конструирањето на палимпсестната проза „Легионите на свети Адофонис“, станува еден од предводниците на хипертекстуалноста во современата македонска литература. Тој самиот запишува и ја потврдува палимпсестната предлошка на својот текст.[7]

Жерар Жене, во своето дело „Палимпсести...“, не случајно го спојува палимпсестниот дискурс и хипертекстуалноста. Тој вели дека хипертекстот ги избегнува вообичаените практики и создава можности за создавање текстуални алузии (Gérard Genette, 1997: 8).

Според Дерида, еден од втемелувачите на деконструктивизмот, не постои екстра-текст, односно не постои рамка, не постои ‘надвор од текстот‘

дискриминиран идентитет конструиран низ традиционалните културни норми и класификации каков што е и идентитетот на вампиристичкиот лик. Тој процес на популаризација на ликот-вампир, всушност, може да се окарактеризира како колективна катарза. Во оваа смисла и вампиризмот може да се третира како метонимиска инстанца, продукција создадена без притисок која во себе ги впила контрадикторноста и мултиплицираните верувања. Вампиризмот прераснува во културолошка продукција на значење прелевајќи се преку утврдените културни граници, предизвикувајќи конфузија меѓу метафоричното и метонимиското осцилирање.

[6] Според Миодраг Друговац, Јаневски „...ја предизвикува огромноста на времето, барајќи отчет од него за некои сосем конкретни прашања од животописот на својот народ, сообразувајќи ги на планот на романескната визија и конкретниот повод и ирационалниот мизансцен, и историската вистина и митолошкиот претекст на својата немирна фантазија...“ (Друговац, 1990:361).

[7] „Приредувачот го презел записов од стар ракопис, откриен во манастирот Св. Никита крај Скопје. Според најдени белешки, препис е од препис, можеби од еден од 1835, ги имало неколку што биле преземани еден од друг ... секој препишувач, најверојатно, земал од претходниот по нешто поради што и дошло до мешање на елементи од црковнословенскиот јазик, со различни варијанти во различно време...“ (Јаневски, 1987:187).

или 'нешто помеѓу'. Обидите за деконструкција на ликот на вампирот и перспективите за негова реконструкција овозможија вампиристичкиот дискурс да се набљудува како диференцијална мрежа, како производ кој реферира различни насоки кои водат кон бескрајно, кон нешто поинакво, кон другото, кон еден поинаков начин на перципирање. Обидите осцилираат помеѓу понатамошна демонизација на мотивот од една страна и глорификација на вампиристичките карактеристики од друга[8].

Со практикување на еден ваков дискурс, Јаневски станува предвесник на „новиот вид популарна култура", како што во најсовремена смисла се дефинира хипертекстот (К. Ќулавкова (ур.), 2007:613). Ваквиот текст се вклопува во идејата на Јаневски да навлезе длабоко во психологијата на еден свој јунак-не човек, книжевен лик во чиј внатрешен свет тешко може да продре еден човек, да ја апсорбира сета напластена енергија, истата да ја транспонира и да ја обликува во соодветна структура пласирајќи им ја на своите реципиенти. Во светот на еден вампир нема можност за ред, за правила. Тој свет е однапред предодреден на хаосот, на нелинеарноста, на недоследноста. Тоа е свет во кој се испреплетени синхронијата и дијахронијата. Се живее мигот, но се живее и вечноста.[9]

Хипертекстуалноста, како најадекватна постапка за дескрипција на повеќеслојноста на идентитетот, уште значи и плурификација, интервенирање во самиот идентитет и во неговиот потенцијал истиот да се модифицира. Тоа значи дека се потврдува тезата дека идентитетот не е еднаш засекогаш даден и дека тој подложи на измени. Затоа, во современите процеси на глобализација, мултикултурализам, културни прелевања и интеракции, предност добива плуралниот идентитет. А поинаков тој не може да биде во контекстот на хипертекстуалноста, на текстуалната трансцендентност. Така, она што некогаш го запишал некој автор го надополнува друг настојувајќи да ја продолжи низата и мислата која недостига, која со текот на времето избледела. Така, коректорот се јавува како обновувач на „подзаборавените митски, историски и културни слоеви". Интервенирајќи во текстот, (за)пишувачот интервенира во идентитетот, зашто одново структурираните компоненти добиваат обновен облик и внесуваат свежина. Ваквата хипертекстуалност продуцира „една чудесна романсиерска фреска на словенското и на македонското минување низ времето која циклично и последователно ги актуализира настаните

[8] Но, значењето на мотивот и неговата перспектива мораат да се разгледуваат и како резултат на интеракцијата помеѓу институционалните и културолошките процеси, како што е продукцијата на културни производи со комерцијална природа, како и човековата дејност поврзана со експресијата и со комуникацијата. Митот за вампирот остава трага од делувањето врз имагинацијата, која се потпира врз специфичните материјали и потенцијали на вампиристичката приказна. Обидите за деконструкција на моменти доведуваат до точка во која артикулацијата на значењето се претвора во парадокс, во амбигвитет, во инконзистентност или дури во контрадикторност. Но, токму таа поента претставува дел од континуираната присутност на митемата за вампирот во културната историја и нејзината повторна актуализација.

[9] „... патешественик од столетие во столетие, живите ме знаат за мртов и бегаат од мене, мртвите не ме прифаќаат. Едните би да ме гонат со кол, другите ми бегаат ... Немам трпеза, немам гроб. Престудено ми е во кожава, само под земјава ќе ми е топло. Но и земјава, скаменета, сура и подбивна, не се отвора..." (С. Јаневски, 1987: 14).

... со имагинативни („футуролошки“) пробиви ... јунаците ... на Јаневски, селејќи се низ времето се преобразуваат ...“ (Друговац.1990: 362).

Писмото на „модерниот палимпсест“ (Мојсова-Чепишевска, 2004:88) диктира вдлабочување, понирање и прелевање и од тоа произлегува едно ново литерарно обликување на светот. Таа замагленост на палимпсестното писмо, всушност, ја замаглува веродостојноста и документарноста на записите. А неверодостојноста е карактеристична компонента за вампиристичкиот дискурс.

Палимпсестноста се поврзува со дневничното запишување, со записите и со документирање на случувањата, со епистоларната проза. А токму овој жанр е карактеристичен за вампиристичкиот дискурс[10]. Така и Борчило, необичниот запишувач на Јаневски, е „...грамотник... Гледам и молчам ... запишувам на солена и сува овча кожа. Во летово шест тисушто осумсотное и шеснаедесетое, моето писание е мој глас...“ (Јаневски, 1986:13).

Среќавајќи се со обидите внатрешните превирања да се претстават преку пејзаж, речиси секогаш во него се испреплетуваат природата и натприродното, трансцедентното, она што се буди во човека при процесот на доживување, на чувствување, на перципирање на глетката. Во тој миг реципиентот ја преминува границата на материјалното и влегува во светот `зад сликата во огледалото`. Граничноста, како категорија, е својствена токму на македонскиот идентитетски процес. Граничноста, која извира од индивидуалното доживување на пејзажот. Притоа, се случува токму реверзибилна реакција и интервенирање во конституцијата на идентитетот. Тоа значи дека идентитетот никогаш не може да биде конечен. Посебно на Балканот, и во Македонија, каде што понекогаш, самиот пејзаж предизвикува специфични импресии. Пејзажот, многу често, се среќава како сегмент неразделно поврзан со прашањето за идентитетот, и во книжевните дела кои припаѓаат кон европската готска литература, но и воопшто[11].

Станува збор за еден амбиент којшто го разјадува сознанието за тоа што е реалност, а што не. Она што може да претставува сознание, спознавање или знаење е фрлено во криза. Да се ‘влезе’ во еден таков `замаглен` пеј-

[10] На пр., култното дело во процесот на популаризација на вампиристичките наративи, Стокеровиот Дракула, претставува дневничен запис со елементи на епистоларна проза. Во современата балканска книжевност, или поконкретно во српската, *сотијата*[10] на Борис Пекиќ, „Како упокојити вампира“ преставува епистоларна проза.

[11] Така на пример, легендарната приказна за Дракула на Брам Стокер претставува еден вид на патописен текст, во кој, неминовно, свое место наоѓаат описите на природата, амбиентот на земјата во која и од која на Европа ќе ѝ биде ‘разоткриен’ ликот на вампирот и веднаш ќе добие специфично место во книжевноста. Или подоцна, во романите од понов тип, кои обработуваат мотиви поврзани со митот за вампирот, токму специфичниот амбиент, специфичниот пејзаж во кој допатувале јунаците ја условува нивната `преобразба`. Всушност, токму во тој специфичен амбиент се раѓа сомнежот во она што се дефинира како `вистина`, како `реалност`. Според Кен Гелдер, во реконструкцијата на ликот на вампирот со митолошка предлошка се вплеткуваат бројни геополитички аранжмани во историска смисла, па на површина испливува т.н. етнички вампиризам, преку кој мелодраматично се истакнува дека „Трансилванија е несвесноста, имагинацијата на Европа“ (Ken Gelder,1994). Затоа, не е безначајна интимната конекција помеѓу вампиристичката фикција и патописништвото – при што протагонистот презема и документира едно долго патување кое го доведува во контакт со вампирите. А тој контакт можел да биде реализиран и на која било друга локација на Балканот, или во Македонија. Во така конструираните пејзажи автентичноста – дали одредени настани изгледаат дека се вистинити или измислени, имагинарни – е проблем којшто останува нерешен.

заж значи да се судриме со проблематиката на репрезентативноста (на претставувањето): она што таму циркулира (и знаењата што секој соодветно ги поседува) може да биде вистина или грешка, автентично или неавтентично, и тоа, што е што, е невозможно да се одреди. Конструирањето на хипертексуалноста генерира влијание на субјективните импресии на (за)пишувачот врз реципиентите. Така се создава ***илузорниот идентитет***, а неговиот зачеток се вгнездува во утробата на сомнежот, на скепсата. Еве, на пример, каков е пејзажот кај Јаневски, амбиентот во кој македонскиот вампир Борчило го раскажува своето `патешествие`:

„Времето, сиво и врело, се скамени на патека на неизвесноста, сред гори легна сив примрак. Селата од оваа страна на Вардар се држеа обесени на чад, на покривите од момирочни плочи и од `рженица се скаменуваа гулаби. И звукот се збигори. Оревовите лисја беа безбојни, сиви под сиво небо. Ни мугра ни заод. А ниту пладне. Време без знамен, ум не го толкува. Гровнатост на животот и притаеност над земјичкава: не ноќ, и не ден, млечна лилаковост“ (Јаневски, 1987: 13)[12].

Тука хипертекстуалноста неминовно се поврзува со имагинацијата, со нереалноста како можност низ една призматична рефлексија да се прикаже „... една митотворечка последователност на својата фасцинантно богата и со митски слики на безбројни агонии и сраженија оплодувачка фантазија и имагинација“ (Друговац. 1990: 362). Во еден таков контекст, прозниот дискурс на Славко Јаневски, ги ‘топи’ воспоставените ограничувања и рамки и конструира необични емпатиски тенденции во однос на поставеноста на книжевниот лик на вампирот[13].

Во средината, во амбиентот којшто е предочен, на почетокот како реалистичен топос, не се очекува да се случат некакви натприродни настани, но тие, поради субјективната потрага на необичниот главен лик во себеси и во создадените спацијални и темпорални констелации, сепак, се случуваат. Всушност преодот на митологијата во фантастика се случува заради две причини: „1. Судир на митската претстава (месноста Кукулино) со индивидуалното доживување (нараторот и неговата гледна точка) и 2. индивидуализацијата на митологијата преку видоизменувањето на демонологијата и на верувањата“ (Георгиевска- Јаковлева. 2001:103). Но, ние би додале и дека митологијата преминува во фантастика заради хипертекстуалноста на текстот, заради неговата повеќеслојност, преку што се создава една повеќедимензионалност во којашто повеќе историски нивоа, темпорално и спацијално, истовремено се случуваат. Се случувале во минатото, но во моментот на бележењето на настаните и на протагонистите, скаменетиот „фрескопис“ (како што Друговац го нарекува наративот на Јаневски во „Легионите на свети Адофонис“) оживува,

[12] Описот се поврзува со еден граничен дел од денот, кога неговата светлина бледнее, а настапува темнината – самрак. Замаглеността на пејзажот, неговата ‘лилаковост’ предвестува нов контекст на одвивање на настаните, при што јасните контури на предметите бледнеат и нивната материјалност се топи како часовниците на Дали, потврдувајќи ја релативноста и на просторот и на времето, уривање на човековиот напор да востанови космизиран поредок.

[13] Циклусот за Кукулино децидно ги прецизира атрибутите на главниот лик како сведок за историските, културните, цивилизациските, социјалните прелевања во рамките на една условно кажано микрокосмичка локација која потоа ги надраснува границите и прераснува во универзум, во макрокосмос.

па објективноста на мигот преоѓа во виртуелен свет во кој сета содржина осцилира и циркулира. Јаневски, на едно ниво раскажува за настани и за протагонисти кои веројатно се случувале или опстојувале во историјата, но на друго ниво аспектот од кој се раскажуваат настаните и како тие се презентираат предизвикува замаглености, фиктивен амбиент и континуирано го пренесува реципиентот од еден реален во друг иреален свет, така што понекогаш се брише границата помеѓу тие два света и се создава една конзистентност. Затоа, третирањето на граничноста помеѓу два света во ликот на вампирот како културна категорија, овозможува потрага по еден граничен идентитет, талкање *помеѓу фантастичното и рационалното*, но и по можностите за метаморфоза на сликите од реалноста, кои како коцкички во мозаик се вклопуваат во една метафорично изградена слика за светот, како корпус составен и од реалното и од имагинарното[14].

Станува збор за една парадигматична граница која стои помеѓу реалноста и имагинацијата, помеѓу животот и смртта, но и географски, помеѓу Истокот и Западот, помеѓу оксиденталноста и ориенталноста. Станува збор за идентитет кој е во постојана трансформација, во континуирано репрограмирање и реконструирање на својата структура[15].

Токму наметнатиот идентитет е тоа што го измачува суштеството, но и проклетството на родот на кој му припаѓа, предупредувањето што го носат настаните, зборовите, постапките: „Секој народ еднаш ќе е пред своја смрт. Секој народ, и овој во Кукулино, значи“ (Јаневски, 1987: 18). Заради тоа, вампирот е метафората преку која се проследува грчевитата борба на колективот за воспоставување на поредок и установување на идентитетот, стремежот за космизација на микросветот. Вампирот, на половина пат помеѓу животот и смртта, помеѓу луѓето и демоните, ниту мртов, ниту жив, претставува алузија за вечната исправеност на човекот пред прашалникот на смртта и смислата на опстојувањето. Пред прашањето како да се опстане во постојаната циркулација на редот и хаосот, како да се воспостави вистинскиот поредок.[16]

---

[14] Всушност, во оваа насока води и самиот наслов на книжевното дело: „Миракули на грозомората“, трилогијата кон која Јаневски го припоил делот „Легионите на свети Адофонис“. Вампирот е миракулата преку која Јаневски низ поинакво светло ги набљудува балканските месечеви мени и изгрејсонца. Тој е бесмртен, долговечен, богољубив?!, човекољубив!?... Ќе се согласиме: несвојствени атрибути за еден вампир според времената традиционална слика.

[15] Се чини дека токму границата и нејзиното преоѓање, транспонирањето од еден во друг флуид, ја одразува суштината на егзистирањето на еден вампир и во дискурсот на Јаневски. Вампирот како суштество проколнато да опстојува во безвременскиот простор, вечно во потрага по сопствен еликсир за одржување во живот, не станал вампир по своја вина, доброволно. Се чини дека тој еликсир не е толку крвта, колку потврдата за припадноста, копнежот по себеспознавањето под историските пластови, одржувањето на меморијата за своите предци, но и прашањето како да се опстои, како да се осмисли егзистирањето во специфичниот балкански хронотоп, помеѓу бремето на историјата и предизвикот на иднината. „... Мојата судбина? Која моја судбина? Не шегувајте се љубезни мртовци. Со човекот умира и неговата судбина. И не воскреснува. Кој ќе ги размрси јазлите? Ќе огрее черно сонце...“ (Јаневски, 1986: 99).

[16] „Поредокот, како и да е, е збир на хаоси, на лажен рај, со тапо насмевнати, дебелникави човеченца, со себе без сето она што е навистина живот. Од таквите и земјата, тој своевиден рај и своевиден пекол, ќе се наморничави. И ќе роди поинакви луѓе, сурови, со омраза во крвта кон глекавоста и сладникавата измама. Семожен рај во чии градини со вечни плодови измамата е покора и власт над можни побуненици. Сеедно какви глави го измислиле,

Ваквиот поглед на Јаневски на прашањата за идентитетот се вклопува во концептот за инсталацијата на моќта како алатка пресудна за управување со луѓето, најчесто алатка на некоја идеологија која потоа се вгнездува во структурата на општествениот поредок. Воспоставувањето на поредокот недвосмислено е поврзан со правилата, со нормите кои ги наметнува моќта. Проблемот се јавува кај индивидуите кои остануваат надвор од нормите, кај оние кои не можат да се потчинат на новосоздадените, реформирани правила. Идентитетите кои имаат проблем со приспособувањето кон промени. Тогаш доаѓа до создавање на *граничните идентитети* кои се осудени на вечно талкање[17].

Така, и вампирот живее со проклетството дека не може да ја доживее смртта и таа останува привилегија на човекот. А човекот ја посакува моќта и бесмртноста, зашто епизодата за смртта или за мртвото човечко тело, во психолошка смисла, е депонирано во оној сегмент, кој Кристева го дефинира како абјектност (Кристева, 1982). Токму во абјектноста е депонирана човековата неможност да се соочи со смртта. „Ужаснувањето од распаѓањето на кадаверот опфаќа разновидни реалности поврзани со болката што луѓето ја чувствуваат, со стравот и со опседнатоста од смртта. И таа болка и тој страв и таа опседнатост имаат заеднички именител – губење на индивидуалноста“ (Мојсиева-Гушева. 2010:29). Опозицијата чисто/нечисто вградена во абјектноста, всушност, ја открива аверзијата кон мртвите човечки тела, кон мртовците, или кон смртта и тоа што таа го остава по себе. Токму мртвото човечко тело е онаа симболична слика која животот го претвора во театар, но во театар во кој нема маски и шминка. Одбивноста, непомирливоста и безживотното тело се елементите кои одвнатре жедуваат за живот, поттикнуваат да се биде жив. Кадаверот е работ кој ја дефинира состојбата живот. Човекот се диференцира себеси како живо суштество токму од аспектот на постоењето на таа материјализирана граница помеѓу животот и смртта. Зашто, во светот на човекот, она што е живо е чисто, светло, блиско, `правилно`, а она што е мртво е нечисто, мрачно, непознато, далечно, `неправилно`, но сепак, неизбежно. Кадаверот е нешто кое веќе не означува нешто материјално, туку само некаква компилација на смртта и на животот, во која првото претежнува, а второто, полека бледнее и му се предава на заборавот, зашто е лишено од својата материјална поткрепа. Но, вампирот потврдува дека и во таквата компилација, како продукт на некогашно човеково егзистирање, поривот да се живее, „да се надмудри природата“, може да биде посилен и од наложената неминовност да се умре[18].

оние под круни или под завојувачки калпаци или под камилавки, рајот е недопирлив но поимот за него ги смекнувал толпите – покорете се, ве чека утешение.“ (Јаневски, 1987: 106).

[17] Тука се поставува прашањето за опозитноста помеѓу субјектот и објектот. Објектот е посакуваната позиција за субјектот и тој во него го гледа Другиот, односно ја гледа проекцијата на она што тој посакува да биде.

[18] Кадаверот разгледуван и анализиран без Господа и надвор од науката е една од содржините на абјектноста. Всушност, преку абјектноста, смртта го инфицира животот. Таа инфекција, всушност, е абјект. Тоа е процесот во кој нешто се одбива како дел кој не соодветствува, парче кое не се вклопува во мозаикот на животот. Оваа содржина на абјектот е она од кое нема можност да се одбраниме како што тоа можеме да го направиме од објектот. Тука се вклучува имагинацијата која презема неблагодарна улога преку која го онеспособува човека и прераснува во реална закана, затоа што завршува со залажување на самиот себеси,

Според Кристева, абјектот се провлекува `помеѓу` видовите на космизираниот свет, по својата `природа` е амбигвитетен, композитен. А една од неговите карактеристики е `утврдување на самиот себеси`. Така и Борчило се засолнува во Тврдината, од чии процепи ја игра улогата на набљудувач[19].

Абјектноста не дозволува воспоставување на ред според конвенциите, таа го нарушува идентитетот, системот (Ќулафкова ур., 2008:1). Абјектот претставува сублимат на нечистите аспекти на телесноста. Во него се сконцентрирани инстинктите и инстинктивните потреби на индивидуата. Проблемот е локализиран во тежнеењето на човечката природа, под влијание на конвенционалните норми, да ги потисне овие елементи во својата природа, со цел индивидуата непречено да влезе во рационалниот ред на нештата. Истовремено, наложеното со општествените стандарди, или поточно, конвенциите што ги наметнува културата, создава вакуум во кој се сретнуваат природата и културата. Човекот продуцира одбранбен механизам за да ја постигне зацртаната цел: да влезе во редот на нештата, во космосот симболизиран преку општествениот поредок. Секако, за да се потисне дел од човековата природа во некој агол на Сенката (според Јунг), треба да се создаде соодветна алатка која ќе ѝ служи на целта, а една од таквите алатки е потценувањето на човековата инстинктуалност, на отсуството на контрола над човековите пориви, она што го прави човекот поблиску до животинското отколку до човечкото.

Според теоријата за абјектноста на Кристева, во абјектот, всушност, се судруваат природата и културата. Секако, станува збор за виртуелна содржина и затоа човекот, во текот на своето рационално созревање тежнее да ги материјализира и да ги отелотворува апстрактните сегменти кои опстојуваат во неговиот идентитет. Токму таков аспект на материјализација третираат и митолошките матрици, а една од нив е и онаа за вампирот. На човекот му бил потребен некаков медиум преку кој ќе воспостави контакт помеѓу субјектот и објектот. Вампирот е една форма во која се скрила абјектноста. Затоа што токму во него се судруваат природата и културата[20].

Според Кристева, стравот кој полека наоѓа засолниште во абјектниот дел на личноста, а според тоа и на општеството, нема изгледи некогаш да биде уништен и благодарение на таа неуништливост цивилизацијата `манипулира` со граничните зони во културните системи, припишувајќи ѝ ги своите `неуспеси` на двосмисленоста, на шизмата, на конфликтот или `вадејќи се` на кризните состојби (според Ќулавкова, 2007:1). Затоа притаеноста на абјектноста во човековото суштествување загрижува, но и фасцинира, раѓајќи

вкотвувајќи ги човековите мисли во безбедноста на некое од своите бројни пристаништа, а едно од нив е токму вампирот.

[19] „Сам сум во тврдинава, чекам. А сум имал пород, сега породот е само заборавен гроб, и не сум родител, никој не ми се приближува со утешение да ме праша жив ли сум или мртов, се обновувам ли со сила на понорница пред да скипнам“ (Јаневски, 1987:100).

[20] „Стравот од вампирот е нешто реално и одамна познато за човекот, само што нашето таканаречено рационално расудување, во еден момент, тој страв го потиснал во сферата на срамот ... Морничавоста е таков вид на страв кој нѐ плаши, бидејќи се однесува на нешто што ни е нам одамна познато и блиско, но највероватно потиснато, затоа што *потиснувањето на некој ефект продуцира страв*... “ (Б. Периќ, 2006: 81).

желба да се проба она што го нуди заведувањето. Аналогно со во исто време присакуваната, но и анатемисаната, позиција на моќ на вампирот[21].

Зошто ја компарираме положбата на вампирот со абјектноста? Имено, опозитните категории на абјектноста се содржат и во суштината на вампирот, како митолошки, имагинарен или како книжевен лик.

Една од тие опозитни категории на абјектноста иманентна на прашањето за конструирање на идентитетот е и прашањето за егзилот. Борчило, на пример, покрај тоа што ја презентира абјектноста на колективот, тој и самиот себеси се осудува на своевиден 'егзил', самопрогонувајќи се вечно да престојува помеѓу ѕидините на 'својата Тврдина', заради стравот од средбата со Другиот, а не заради стравот од смртта, зашто тој не може да умре[22].

Евидентно е дека абјектноста е секогаш поврзана со вампирот, било во облик на некој секогаш присутен, специфичен предмет или објект како придружник, било во самиот вампир како најпогодна форма која повеќе соодветствува на колективната абјектност. Идентитетите кои стануваат подложни на дејството на абјектноста, всушност, стануваат *ексклузивни идентитети*. Тоа се идентитети кои осцилираат помеѓу содржината претставена преку субјектот и содржината претставена преку објектот. Тие *ексклузивни идентитети* се осудуваат самите себеси на егзил. Тие идентитети, притоа, не се прашуваат себеси „Кој сум?", туку „Каде сум?". Така, и вампирот го поставува ова, последново прашање, во контекст на спацијалноста, но и на темпоралноста, категории кои за него немаат големо влијание, но го измачуваат со својата бесконечност, со непостоењето на алтернатива и присакуваната состојба, сепак, да се биде човек[23].

Абјектноста го поставува прашањето: во колкава мера фигурата на вампирот претставува *метафора за судирот помеѓу цивилизацијата и човековата инстинктивност*, односно за диспаратноста во односот *природа/ култура* и тензијата која се создава меѓу цивилизацијата и индивидуата. Додека индивидуалноста ги поставува прашањата за инстинктивната слобода,

[21] Без абјектноста, веројатноста не би била веројатна. Веројатноста е она што ја условува потиснатоста на абјектноста. Важно е дека паралелно со потиснувањето, импетумот (нагонот) преоѓа во спазма (грч, конвулзија), а потоа во отпор, во судбоносен скок насочен кон сè што е означено како замајувачко, посакувано толку повеќе колку што е означено како забрането, непожелно, како нешто кое заслужува најостра осуда. Така, абјектноста испливува на површина, како производ на потиснувањето и на потценувањето, и нивното практикување се враќа како бумеранг.

[22] Кај Пекиќ, на пример, абјектноста е обликувана во форма на огромен чадор како секогаш присутен реквизит на демонизираниот лик на Адам Трпковиќ. „Очекуваа некоја нова неволја како молња да избие од маќепсаниот чадор, кој што очигледно самиот ѓавол го беше заборавил. Ѓавол сличен на антички Бог... Заклучи со сигурност дека тоа негово оружје нанесува повеќе зло кога е во човечки отколку кога е во неговите, ѓаволски раце. Затоа злокобно го надгледува, го крпи кога ќе се искине, го спасува кога тоне во вода, го враќа кога ќе се изгуби, и воопшто го одржува во зла состојба, поттикнувајќи го неговиот ништожнички темперамент ... Се мислеше дека во јагленосана состојба лишен од кобниот трозаб облик, нема да претставува никаква опасност..." (Пекиќ. 2984: 171).

[23] Поставувајќи го прашањето во оваа форма, акцентирајќи ја спацијалната компонента на идентитетот, всушност се разоткрива уште еден елемент на вампиристичката конфигурација, а тоа е *номадизмот.* Всушност, *ексклузивните идентитети* се обременети со постојани преселби (просторно, а сега преку вампирот како медиум, и темпорално), исполнети со немир, со скепса, со сомневања во проценка на реалноста, секогаш на граница помеѓу вистината и имагинацијата.

цивилизацијата инсистира врз *конформизам и институционална репресија*. Во цивилизацијата (космосот, поредокот, културата) не само што нема место за човековите примитивни инстинкти (меѓу кои се вбројува и инстинктот за убивање, па дури и кога е во прашање преживувањето), туку тие инстинкти се потполно осудени како штетни за просперитетот на хуманата заедница. Цивилизацијата креира закони кои значат забрана и имплементирање на сурови казни, доколку некои од овие закони се прекршат[24].

Затоа ако во вампирот се случува судирот меѓу природата и културата, истиот судир е карактеристичен и за абјектноста како едно гранично ниво во психолошкиот развој на индивидуата или на колективот.

Земајќи ја во центарот на вниманието вечната езистенцијалистичка тема за човековата положба во современиот свет, во еден специфичен хронотоп каков што е македонскиот односно балканскиот (амбивалентен, оптоварен со тежнеењето кон воспоставување поредок, утврдување на идентитет, спротивставување на наметнатиот авторитет), анализата поттикнува на размислување за можностите за избор, за односот помеѓу егзистенцијата и есенцијата, за бунтот и можноста да се создаваат поинакви, нови значења. Проблемите и прашањата, кои ги третираат теориските културолошки потфати, се препознаваат низ актуелните егзистенцијални прашања и наведуваат кон проучување на нивните специфични манифестации во книжевните дела[25]. Притоа ја докоснуваме срцевината на процесот на создавање на идентитетот, како симбиоза од индивидуалните и од колективните стремежи. Стремежот да се демаскира и да се совлада опозицијата живот/смрт. Но, смртта не како негација на животот, туку како нагон, „фундаментален порив на сè што живее да се врати во неорганска состојба, најмоќната животна сила... Враќањето на смртта во живот (според Фројд) ... укажува на деконструкциски превrат според кој се чини дека начелото на живеењето всушност му се потчинува на нагонот на смртта...“ (Culler, 1991: 141, 142). И затоа да завршиме со проникнувачките зборови на Јаневски:

„*Не спогодувај се со смртта. Не си ѝ рамносилен*“ (Јаневски. 1987:140).

Литература:

Auerbach, Nina. 1995. *Our vampires, ourselves*. University of Chicago Press: 231: 1-21.
Bhabha, Homi K.. The location of culture. London : Routledge, 2007. Routledge classics.
Brükner, Aleksader. 1985. Mitologia slowianska i polska, Warszawa.

[24] Но според теоријата на Фројд, некои човекови инстинкти честопати испливуваат на површина, а еден од нив е предиспозицијата кон *насилна агресија кон авторитативните фигури* и кон сексуалните конкуренти. Според Фројд, оригиналниот грев е фундаментот врз кој ќе биде создадена религијата, како ефект од колективната вина и *амбивалентното чувство кон нагонот за убиство на татковската фигура.*

[25] Оваа анализа укажува на можноста од расчленување на отворени и на прикриени односи помеѓу темелот и надградбата или помеѓу институцијата и мислата. Сопоставувајќи ги науката и интерпретацијата, како и општоста и поединечноста, како две алтернативни можности, во духот на деконструкцијата, испревртувајќи ја хиерархиската устроеност, всушност, го докоснуваме *значењето* како производ од заемното делување на кодот и конвенцијата, но и на имагинацијата.

Будимир, Милан. 1969. *Са балканских источника*. Београд: Српска књижевна задруга (основана 1892). КОЛО LXII КЊИГА 417: 213. 165-192.
Gelder, Ken . 1994. *Reading the vampire*. Routledge. 161: 1-30.
Gérard, Genette. 1997. *Palimpsests: literature in the second degree.* University of Nebraska press.490:1-10.
Георгиевска- Јаковлева, Лорета. 2001. *Фантастиката и македонскиот роман.* Скопје. Институт за македонска литература: 208.
Goldsvorti, Vesna. 2005. *Izmišljanje Ruritanije*. Geopoetika: Beograd.
Друговац, Миодраг. 1990. *Историја на македонската книжевност: XX век*. Скопје. Мисла: 707.
Ђорђевић, Тихомир.1953. Вампир и друга бића (у нашем народном веровању и предању). САНУ: Београд.
Зечевић, Слободан. 1981. Митска бића српских предања. Вук Караџић, Етнографски музеј: Београд.
Јаневски, Славко. 1987. *Миракули на грозомората*. Скопје: Македонска книга. 457.
Kristeva, Julia. *Powers of Horror: An Essay on Abjection.* New York: Columbia University Press, 1982. (http://www.scribd.com/doc/10269033/-Kristeva-Abjection)
Culler, Jonathan. *O dekonstrukciji: teorija I kritika poslije strukturalizma*. Zagreb: Globus, 1991: 276.
Мојсиева-Гушева, Јасмина. 2010. *Во потрага по себеси*. Скопје: Институт за македонска литература: 176.
Мојсова-Чепишевска, Весна. 2004. *Современа македонска литература*. Скопје: УКИМ, Филолошки факултет „Блаже Конески“. (Современа македонска проза): 86-89.
Moszynski, Kazimierz. 1967. Kultura ludowa Slowian. Kultura duchowa. II Warszawa.
Новаковић, Ст. Законик Стефана Душана.
Pekić, Borislav. 1984. *Kako upokojiti vampira*. Beograd: IRO: ,,Partizanska knjiga" – Ljubljana OOUR izdavačko publicistička delatnost: 407.
Perić, B. 2006.*Vampir. Z*agreb : Naklada Ljevak: 293.
Радин, Ана. 1996. *Мотив вампира у миту и књижевности*. Београд. Просвета: 244.
Strohal, R. Zbornik za naroden život. Arhiv na JAZU, knj.xv.
Тодорова, Марија. 2001. *Замислувајќи го Балканот*. Магор: Скопје.
Токарев, С.А. 1957. Религиозние верования восточно славянских народов. Москва.
Ќулавкова, Катица. 2007*. Поимник на книжевната теорија*. Скопје: МАНУ.
http://www.borislavpekic.com/2008/02/vreme-rei-iva-deo.html
Чајкановић, Веселин. 1973. *Мит и религија у Срба*. Српска књижевна задруга: Београд.
Шаровић, Марија. 2008. *Метаморфозе вампира:(компаративна анализа мотивског комплекса вампира у делима Р. Метисона, Б. Пекића, Б.Вијана и С. Лукјањенка).* Београд. Институт за књижевност и уметност: 369.

MULTI-DIMENSION OF MACEDONIAN IDENTITY IN SLAVKO JANEVSKI`S *THE LEGIONS OF SENT ADOFONIS*

Nikolinka Nolevska

Summary

We want to aprouch a new angle of seeing the ishues connected to macedonian identity, consiving the area of literature. Macedonian identity is full with antagonisms and hasetatings without change to habituate in the new constellation of the matters. So, this article prefers to underline the innovative method of writing of Macedonian novelist Slavko Janevski, the hypertextuallity, the palimpsest way of reproduction the literar context, which again takes place and becoming popular in modern and especially in postmodern literature. We compare the aspects from which Janevski presents the myth of the vampire with the same of the other Balcanic writers as Peric and Pekic, and further with others in Europian literature, especially in gothic. We also refer to Julia Kristeva`s terms abject and abjecton as forms in which vampire and vampirism appear as another level of individual and collective memory. Analizing some aspects of vampirism discourse we reach the questions of identity, especially specific forms of identity as marginal identities, exclusive identity, delusive identity, nomadism, and above all, plural identities from the aspect of vampire as a medium for overflow of materialistic and transcendent contents, or for interbreeding the spatial and temporal events.